

geloofwaardig

TERTIO

P 007198 / maandblad nr. 12

september '25 / €8,95

"Beelden zijn rituele objecten"

JOHAN TAHON

Bruno Vanobbergen

"Onderwijs mag gerust
wat wringen en schuren"

De morele plicht van herverdeling

"Solidariteit is
geen liefdadigheid"

GG

**"Kunst moet respect voor de ziel hebben
en niet enkel koopwaar worden."**

“De zin van het bestaan ligt in het risico van de overgave”

In zijn atelier in de kerk van Rozebeke vecht beeldend kunstenaar Johan Tahon met de materie om die ritueel tot leven te laten komen. Kunst moet uit de ziel komen en de ziel raken. “Mijn kunst is een stroom van verlangen en verdriet, van breken en toeval, die deel is van het bestaan en via mijn vingers in objecten sluipt.”

JOHAN VAN DER VLOET

“Een bijzondere plaats”, noemt Johan Tahon zijn kerkatelier. Het nodigt hem uit nog dieper na te denken over wat hij maakt. Deze ruimte is niet vrijblijvend. “Ze is geen *white space*, maar een historische plaats met heel diepe wortels. Ik werk op grond waar duizenden mensen gedoopt en begraven werden, en onder een toren, die volgens psychiater Carl Jung een archetypisch beeld van het Zelf is – een plek van afzondering, innerlijke kracht en geestelijke rijping. Het is alsof ik er een soort archaische volledigheid mag ondergaan. Het is een magische plek.”

De kerk werd in 1100 gebouwd door de paters van de Gentse Sint-Pietersabdij. Ze schonken er een miraculeus Mariabeeld bij. Volgens Tahon omdat er daarvoor op die plek hoogstwaarschijnlijk een heidense vereringsplaats was die moest worden gekerstend. “Men maakte er een vrouwelijke kerk van, dus ik ga ervan uit dat hier vooraf een vrouwelijke godin

werd vereerd.” Deze bedevaartplaats werd zo rijk door het miraculeuze beeld, dat ze het interieur van de door Napoleon gesloten Oudenaardse abdij Maagdendale kon kopen. Geen volkskerk dus, maar iets heel bijzonders. De kerk is ontwijd, maar voor Tahon niet. Hij gaat ermee om alsof ze nog gewijd is. Er brandt altijd een kaars. “Als kunstenaar heb ik de plicht om deze sacrale ruimte op een hedendaagse manier gedeeltelijk terug te geven aan de maatschappij.”

Wat heeft je voor het kunstenaarschap doen kiezen?

Johan Tahon: “Ik ben dit jaar zestig geworden en ik ben iemand die daarbij stilstaat. Als kunstenaar heb je tijd voor zelfonderzoek. Mijn kunstenaarschap is voor een deel genetisch, mijn grootvader tekende en zong, maar kende oorlogen en moest hard werken. Mijn vader interesseerde zich

“Echt kunstenaar kunnen zijn, is driemaal, viermaal, vijfmaal leven.”

daar niet voor. Hij had een heel ernstig drankprobleem, wat ertoe leidde dat ik echt getraumatiseerd uit mijn kinderjaren kwam. Ik wou stripteekenaar worden en ging naar de tekenacademie in Menen. Bij het proeven van de verschillende ateliers kreeg ik in het beeldhouwatelier een helder moment van inzicht. Ik erkende iets diep in mij, iets naast de dagelijkse realiteit, ik kon dat niet duiden, maar het is duidelijk wel bepalend geweest. Het atelier lag onder de grond. Ik daalde af – ik hou van symbooltaal – en ik zag mensen in stilte boetseren en werken. Ik snapte er niks van, maar wist: dit wil ik doen.” ▶

"Ik ga al vroeg aan het werk en ik voel dat er iets klaargemaakt wordt in mijn geest, via boeken, gebed en verlangen, tot de tijd rijp is om het uit te voeren." © jvdv

"Ik ben dan met gips gaan werken, ik maakte op mijn vijftiende mijn eerste sculptuur. Ik werd niet gestimuleerd door thuis. Ik merk dat ook vandaag nog het grootste percentage kunstenaars uit goeie milieus komen. Wellicht komt mijn fascinatie voor Van Gogh daar voor een deel uit voort. De vraag naar waar de wieg stond, geldt in deze tijd nog."

"De kracht van Johan Tahon ligt in zijn koppige houding waarbij hij de sporen wil blijven laten zien van het gevecht dat vaak alleen - en altijd alleen ten volle - in het atelier van de kunstenaar zichtbaar en tastbaar is", zei Jan Hoet. Is dat "gevecht" nog steeds de metafoer voor het ontstaan van je kunstwerken? Wat heeft Jan Hoet voor jou betekend?

"Ik ben niet echt gefascineerd door hedendaagse kunst, ik zoek een eigen weg. Ik hou niet van vernieuwen om

te vernieuwen. Maar Jan Hoet stond daar. Ik had nooit een poging gedaan om in het SMAK te komen. Ik zat in mijn atelier vol met beelden - voor mij een manier om met mezelf en de realiteit om te gaan - en hij schreeuwde: 'Hoe is mogelijk dat op 20 km van Gent zo'n groot kunstenaar werkt?' Hoet was een fenomeen. Hij was voor een stuk narcistisch, maar tegelijk een overgevoelig iemand met een vorm van spiritualiteit en zorg - waarschijnlijk meegekregen van zijn vader, die psychiater was. Een klein nijdig ventje soms, maar ook met een groot hart voor de gekwetste mens."

"En ja, kunst is een gevecht, maar ook een oneindige stroom. Het is hard fysiek werk en ik heb een complexe geest waardoor ik niet makkelijk met assistenten kan werken. Hoet besefte dat het alleen werken voor mij de werkelijke weg is. Als een kunstenaar de indruk geeft melancholie te belichamen, maar tegelijk een massapro-

duct creëert, 'trauma-chic', stel ik me vragen. Kunst moet respect voor de ziel hebben en niet enkel koopwaar worden. Dat gebeurt echt te veel vandaag. Ik kijk dan naar die wereld met verbazing. Maar echt kunstenaar kunnen zijn, is driemaal, viermaal, vijfmaal leven. Daar ben ik dankbaar voor, er bestaat niets mooiers in dit leven."

Je hebt in je leven armoede en verdriet gekend, jullie verloren een kind. Hoe heeft dat jou als mens en kunstenaar beïnvloed?

"Het is gevaarlijk om te romantiseren, want een zware tegenslag, zoals het verlies van een kind, levert niks op. Dat verwerken in je kunst, nee, dat gaat niet. Alles ziet zwart. Maar er kan na enkele jaren wel iets louterends uit groeien. Een soort reinigingsproces, waardoor je het leven gaat herbekijken en het Zelf opnieuw gaat samenstellen. En een boosheid, omdat je beseft dat in het aanschijn van de dood het succes en het getrek en geduw om in de grote expo's te raken een belachelijke bezigheid is. Dan kies ik liever voor een vorm van kluisenaarschap, waartoe deze kerk bijdraagt."

"Beelden zijn nooit volledig af, de perfectie interesseert mij niet."

"Ik volg de actualiteit nauwelijks. Ik ben veel gelukkiger als ik de waan van de dag kan laten voorbijgaan en enkel laat binnenkomen wat de moeite waard is. Ik heb een zoontje van tien en het is dan onmogelijk om een totale kluisenaar te worden, maar ik concentreer me op de essentie. De tijd wordt korter, dus ik moet het nú doen."

Je zegt over je beelden dat ze peilen naar de condition humaine, als zoekend en nadenkend wezen. Hoe zie je de zin van het menselijk bestaan?

“Het kan naïef klinken, maar de zin van het menselijke bestaan ligt in het risico van de overgave. Liefde en geïnspireerd zijn werden in mijn kinderjaren en jeugd vernietigd. Ik heb dat kunnen keren en telkens opnieuw ervaar ik nu een overvloedige stroom die mijn richting uit komt. De donkere dagen zijn die waarop die stroom stilvalt. Dan wacht ik. Daarna breken er weer dagen van volheid aan, waar alles met elkaar verbonden blijkt. Het christelijke is zo mooi op zich en is zo volledig, het zit letterlijk in de grond en in onze genen, we hoeven geen exotische geloven op te zoeken om die volheid te vinden. Ik ben al vroeg in het atelier. Dan ga ik aan het werk en ik voel dat er iets klaargemaakt wordt in mijn geest, via boeken, gebed en verlangen, tot de tijd rijp is om het uit te voeren.”

“In het aanschijn van de dood zijn succes en ambitie belachelijk.”

“Veel kunst is illustratief, je staat als kunstenaar ergens voor en je maakt er een prentje bij. Mijn kunst is een stroom van verlangen en verdriet, van breken en toeval, die allemaal deel zijn van het bestaan en die via mijn vingers in objecten sluipen. Dat is zo wonderlijk als het mens-zijn zelf. Dat is een werkelijkheid die niet te stoppen valt. Beelden zijn nooit volledig af, de perfectie interesseert mij niet. Ik hou van een vibreren met de realiteit. Een goede sculptuur lijkt op wie ik zelf ben, of wat mens-zijn in deze tijd betekent. Het is voor mij ook een oplossing voor mijn – deels gewenste – diepe eenzaamheid. Het object zelf kan bijna mens zijn. Het is preverbaal, je legt het uit in emoties, niet in woord.”

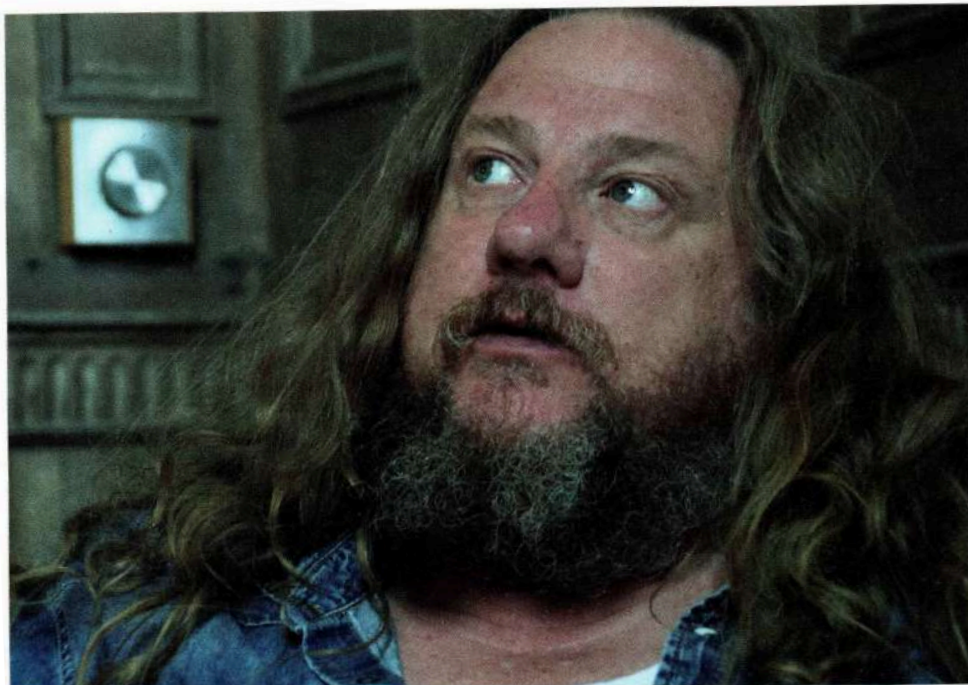
“Ik ben nu op een archaïsche weg gekomen. Het is niet voor niets dat prehistorische mensen grafobjecten maakten. Op het moment dat je geen woorden vindt, geef je vorm via een object dat met liefde gemaakt is. Dat zit diep in de mens. Sculptuur is op die manier bij de mens gekomen, als een ritueel object. Het heeft ook veel te maken met de dood, zoals het plaatsen van een gedenksteen. Psychoanalyticus en kinderarts Donald Winnicot sprak van het transitioneel object: een kind heeft een object nodig om verbinding te maken. Dat is eigenlijk wat goede kunst is. Later merk je dat daar een godsverlangen in kan aanwezig zijn, een psychologisch en maatschappelijk aspect ook.”

Je had als kind al een mystieke ervaring bij een bezoek aan het Lam Gods.

“Ik heb het met mijn vader bezocht. Het hing toen nog in de duistere Vijdkapel. Ik ervaarde daar een mystiek licht. Het was het zichtbaar worden van een visioen. Of een nog beter woord: het was een gloed.”

In de expo *Into the eyes* wil je de helende kracht van kunst doen voelen. In welke zin is kunst helend?

“Ik verzamel kunst uit de 12de eeuw. Toen zijn er essentiële dingen gebeurd in de christelijke kunst. De joodse en islamitische mystiek hebben elkaar ontmoet in o.a. Occitanië. Het is voor mij begonnen met de blik van een zittende bisschop uit 1170 uit het Maasland met heel grote ogen. Ik stel me voor hoe die in een kerk stond met schaars licht en hoe de middeleeuwse mens dat ervaren moet hebben. Daar zit zo’n archetypische kracht in: het gaat over zien, wakker worden.” ▶

“Een zware tegenslag, zoals het verlies van een kind, levert niks op. Dat verwerken in je kunst, dat gaat niet. Alles ziet zwart.” © jvdv

“Ook bij het *Lam Gods* heb je dat: na de restauratie verschijnt die niet-vrijblijvende, oorspronkelijke blik van het lam. Ik denk dat ze die overschilderd hebben omdat die te rauw was. Het gaat volgens mij ook over geneeskraft. Besepte het echtpaar Vijd wel wat het besteld had? Het doet mij nadenken.”

Je bent een fervent lezer van Thomas Kempis. Wat spreekt je daarin aan?

“*De imitatie van Christus* ligt op de tafel in mijn atelier en ik lees er regelmatig in. Dat is eigenlijk een boek waarin je constant nederig en opbouwend aan jezelf gaat twijfelen. En toch zit er in die oude taal iets dat met een deel in mij communiceert. Het was het favoriete boek van

“Het Lam Gods gaat ook over geneeskraft. Besepte Vijd wel wat hij besteld had?”

Vincent van Gogh, ik ben trouwens zo bij Thomas Kempis terechtgekomen. Ik hou van de manier waarop er zorgend gesproken wordt, alsof een vader, een mentor aan het woord is. In de recente biografieën van Van Gogh staat dat hij zo erg opging in zijn opdracht als predikant dat hij tot zelfkastijding kwam en Christus wilde worden. Dat is het gevaar van het boek, als je het verkeerd leest. Uiteindelijk koos Van Gogh, in een dorpje hier vlakbij, Korsele, voor het kunstenaarschap en stopte gelukkig die drang naar een dolgedraaid geloof.”

Je hebt beroemde vrienden zoals Rammstein-frontman Till Lindemann... een merkwaardige klik, of toch niet?

“Till en ik, dat is heel eenvoudig gegaan. Een internationaal magazine maakte graag uitzonderlijke combinaties en ze hadden een fotoshoot in Berlijn voorgesteld van hem met mijn beelden en men vroeg hem een gedicht daarbij te schrijven. Dat werden er uiteindelijk vijf. Het klikte meteen tussen ons, we bleken een gemeenschappelijk verleden te hebben. We wisselden al snel onze gsm-nummers uit. Toch wel onvergetelijke momenten, als je met hem op restaurant gaat in Berlijn. Ik ben vooral onder de indruk van zijn muziek in films van Lars von Trier en David Lynch.”

Je hebt ook paus Franciscus ontmoet.

“Dat was een fantastische ervaring. Ik had mezelf verdiept in het leven van Ignatius van Loyola, ik heb al langer een boon voor mystici. Vanuit deze fascinatie maakte ik in 2021 een beeld van hem, *Metanoia* of ‘ommekeer’. Via de jezuïeten kwam dit nieuws tot bij de paus. Kort daarna ontving ik een uitnodiging van de paus om de sculptuur persoonlijk aan hem te overhandigen tijdens een privéaudiëntie. Ik ben nog altijd ontroerd als ik aan die ontmoeting denk.”

“Kardinaal Michael Czerny heeft me toen begeleid, een heel fijne mens. Hij kwam te voet toe op het hoofdkwartier van de jezuïeten in Rome. Geen auto, dus ik met een karretje met mijn beeld erop naar de paus. Ik mocht van de Zwitserse garde niet binnen met dat karretje, dus ik nam het beeld op mijn schouders en dat werd alsmaar zwaarder. Ik liep door die prachtige gangen en ik dacht: waarom moet ik dat allemaal te voet doen? De anderen komen met de auto en nemen de lift... Die fysieke inspanning, gecombineerd met dat beeld op mijn schouders, was zo bijzonder dat ik flitsen begon te krijgen van mijn familiegeschiedenis. Dat werkte louterend.”

“Voor leven met spiritualiteit en een mystiek verlangen heb je veel tijd nodig.”

“En dan was er die blik van de paus. Ik merkte dat hij fysiek leed, maar hij keek in mijn ogen en we begonnen te praten. Er gingen warmte en liefde door mij heen. Ik vertelde hem, in het Engels, over de weg die ik heb

In 2021 overhandigde Tahon een Ignatius-beeld aan Franciscus.

“Ik zag dat de paus fysiek leed, maar hij keek in mijn ogen en begon te praten. Er ging een warmte en liefde door mij heen.” © jezuiten.org

afgelegd en hoe ik van jongs af heb gezocht naar een oplossing via een combinatie van sculptuur en spiritualiteit. Er was iemand bij om te vertalen, maar de paus duwde hem zachtjes weg en zei: ‘I understand.’ Hij bleef in mijn ogen kijken. Hij deed dat om het moment niet kapot te maken. Alles in mij werd rustig.”

“Toen we teruggingen, zei Czerny: ‘Weet je waarom ik je deze weg te voet heb laten gaan? Zo heb je exact dezelfde weg afgelegd als Michelangelo en Rafaël toen ze hun kunstwerken aan de paus lieten zien.’ Ik zie hierin een combinatie van een pelgrimstocht en een spirituele weg. Het is niet de kortste weg, maar wel de meest volledige. In onze maatschappij kiezen velen de kortste weg – denk bijvoorbeeld aan kunst via digitale technieken – en dan gaat zoveel verloren.”

Je hebt het in je werk veel over eindigheid. Hoe zie jij de dood?

“Leven met spiritualiteit en met een mystiek verlangen, daar heb je veel tijd voor nodig. Ik hoop dat ik nog tijd krijg om daar verder in te gaan. Ik was gisteren nog bij de monniken in Westvleteren en die brengen een krachtig stilteritueel. Voor mij mag dat ritueel uren blijven duren. Maar ik zie ook mensen die daar nerveus van worden. Dan ga je diep nadenken over bijvoorbeeld singulariteit en monotheïsme en ik merk dat de broeders erin slagen mij naar een punt te brengen dat mij doet denken aan het omegapunt van Pierre Teilhard de Chardin – het onvatbare eindpunt – en mij die gloed van liefde kunnen doen ervaren. Dan voel ik me zo licht en volledig, zo op mijn plaats en is alles juist, dat is wonderlijk. Is dat de eeuwigheid?” III

De expo *Into the eyes* van Johan Tahon in de Gentse Sint-Baafskathedraal loopt nog tot 5 oktober. johantahon.be/jt/nl/tentoonstellingen/498-into-the-eyes